

Pabo-differentiatie draagt bij aan oplossing onderwijscrisis

Kerngroep WSK, 8 januari 2025

De WSK is vanaf zijn oprichting in 2012 vóór een aparte bevoegdheid voor begeleiden van en lesgeven aan kinderen die in psychologisch opzicht een kleuter zijn. Volgens de WSK zal de pabo-differentiatie het leraarschap aantrekkelijker maken, zowel voor wie voor het oudere kind kiest (doorgaans mannen) als voor wie voor het jonge kind kiest (doorgaans vrouwen). De differentiatie draagt bij aan het wegwerken van het lerarentekort en dus aan het oplossen van de onderwijscrisis.

Verergert de pabo-differentiatie het lerarentekort?

Voor het artikel [‘Helpt pabosplitsing bij aanpak van lerarentekort? “Dit verergert het juist”’](#) heeft NU gesproken met twee (oud)docenten van de Academische Opleiding Leraar Basisonderwijs (AOLB) van Groningen en een woordvoerder van de PO-Raad. Ze stellen het tegendeel van wat de WSK beweert: de pabo-differentiatie zal het lerarentekort verergeren en dus de onderwijscrisis verder verdiepen.

De WSK ziet hierin een herhaling van zo’n zeven, acht jaar geleden toen de regering van plan was uitvoering te geven aan het [regeerakkoord van 2017](#). Daarin stond de zin ‘We differentiëren in de lerarenopleidingen. Er komen specialisaties die zich richten op jongere en oudere (tot en met de onderbouw in het vmbo) kinderen’ (p.11). Daarop volgde de zin ‘Het beroep van onderwijzer wordt hierdoor aantrekkelijker, zowel voor mannen als voor vrouwen’.

Ook toen kwamen van de pabo’s, zowel universitair als niet-universitair, en van de PO-Raad tegengeluiden, dezelfde als nu: er zou al een specialisatie zijn; differentiëren zou studenten en aankomende leerkrachten wat onthouden en minder deskundig maken; leerkrachten zouden minder inzetbaar worden. We lopen ze een voor een langs.

Is er al een specialisatie ‘Jong Kind’?

De drie gespreksgenoten van NU roeren de kern van het probleem niet aan: de psychologische ontwikkeling van het kind. Dat die bestaat, heeft een van ons duidelijk laten zien in het wij-leren.nl-artikel [‘Red Het Onderwijs: uit de crisis of verder in de put?’](#), onderdeel ‘Empirische psychologie’.

Bijvoorbeeld, als men kinderen tussen 3 en 8 vraagt zichzelf te tekenen, ziet men vier principieel verschillende, zich uit elkaar ontwikkelende reactiewijzen: a. het ongeordende zelfportret van de jonge peuter; b. de koppoter van de oudere peuter; c. het vertekende zelfportret van de kleuter; d. het globaal kloppende zelfportret van het jonge schoolkind.

Verreweg de meeste pabo’s zitten óf op de lijn van Vygotskij’s ‘zone van de naaste ontwikkeling’ (ZNO) óf op die van Directe Instructie (DI). In beide wordt die ontwikkeling ontkend dan wel genegeerd. Een recent voorbeeld is: ‘Piagets theorie van cognitieve ontwikkeling van kinderen [...] is inmiddels achterhaald’ (LEJK & LEPOVO, [Notitie differentiatie pabo](#), 2024, p.5); in [‘Pabo-differentiatie en psychologische ontwikkeling van het kind’](#) reageren we daar ten dele op (toevoeging van 16 januari 2025).

Met dat ontkennen/negeren zijn lang niet alle pabodocenten het eens; die zitten doorgaans bij biologie, schrijven, lichamelijke oefeningen, en zo meer. De ontkenner/negeerders zitten echter meestal bij lezen, rekenen, pedagogiek en algemene didactiek. En die laatste staan het hoogst in de pabohiërarchie.

Kan men zich aan de huidige pabo’s in het jonge kind specialiseren? Ja, maar slechts in een afgeleide vorm zoals een keuzevak of in een nascholing.

Komt in een ‘Jong Kind’-keuzevak of -nascholing de psychologische ontwikkeling van het kind aan bod? Nee! Men hecht heel erg aan ZNO of aan DI en dat wil men graag zo houden, ook al weet men heus wel dat leerkrachten spoedig na hun opleiding een eigen weg vinden, die lang niet altijd in de lijn van het geleerde ligt. Dat laatste zou toch een teken moeten zijn!? En ook weet men heus wel dat de zojuist kort geschetste psychologische ontwikkeling een feit is.

Kortom, er wordt wel wat aan ‘Jong Kind’ gedaan, maar daarin leert men hetzelfde als bij ‘Ouder Kind’: onderwijs als lichte training (ZNO) of als harde training (DI), maar dan vereenvoudigd en allemaal wat speelser en opgeleukt. Wat ons betreft zijn deze keuzevakken, nascholingen en dergelijke oude wijn in een nieuwe zak met naamkaartje ‘Jong Kind’...

We hopen dat we ons vergissen en laten ons graag van ons ongelijk overtuigen door informatie van de twee Groningse (oud)docenten. Maar vooral: we nodigen hen uit om te bevorderen dat er naast de huidige AOLB-programma’s ruimte komt voor colleges en praktika op het gebied van de psychologische ontwikkeling.

Maakt de pabo-differentiatie minder deskundig?

Indien de pabo-differentiatie vanaf het eerste studiejaar zou beginnen, hebben de Groningse (oud)docenten gelijk: dan weten 'Jong Kind'-leerkrachten te weinig van wat er na de 'Jong Kind'-leerjaren gebeurt (en kunnen ze daar ook te weinig rekening mee houden) en de 'Ouder Kind'-leerkrachten te weinig van waar hun leerlingen toen ze nog 'Jong Kind' waren, vandaan komen.

Echter, de WSK is van meet af aan niet vóór een totale splitsing geweest en altijd vóór een gemeenschappelijk eerste jaar. In dat gemeenschappelijke eerste jaar staat wat ons betreft de psychologische ontwikkeling van geboorte tot een jaar of 12, 13 centraal – in theoretisch én in praktisch opzicht. Wat de praktijk betreft valt te denken aan drie korte stages: aan een groep 1 of 2, aan een groep 4 of 5 en aan een groep 7 of 8. De stage in groep 1 en/of 2 kan inderdaad, in de woorden van de AOLB-docente, 'een eyeopener zijn voor mannen'.

De WSK-differentiatie staat dus ook borg voor de wens van de PO-Raad dat 'leraren beter kunnen meedenken met het onderwijs als ze kennis van de complete leerlijn hebben, van groep 1 tot en met 8'.

Gezien vanuit de psychologische ontwikkeling van het kind maken de huidige ongedifferentieerde pabo's studenten leerkrachten minder deskundig. Het begeleiden van en lesgeven aan kleuters is echt wat anders dan het begeleiden van en lesgeven aan jonge schoolkinderen en ouder.

Bijvoorbeeld, terwijl het kind dat in psychologisch opzicht op het leesdomein een jong schoolkind is, leesonderwijs kan krijgen omdat het leesrijp, dient het kleuterkind geen leesonderwijs te krijgen omdat het niet leesrijp is. De kleuter krijgt echter voorwaardenscheppend onderwijs door (zonder aanbod van lettertekens!) met klanken en vormen te spelen. Een letter heeft immers een vorm ('f' bijvoorbeeld) en staat voor een klank (/f/ zoals twee keer in het woord 'foef'). Leesonderwijs geven aan een jong schoolkind is dan ook heel wat anders dan klank- en vormonderwijs geven aan een kleuter!

De WSK-differentiatie zal dan ook bevorderen dat alle leerkrachten deskundiger zijn in de taken waar ze gezien de ontwikkelingsniveaus van hun leerlingen optimaal voor zijn opgeleid, dan wanneer ze in beide opgeleid zouden zijn. Om het in een beeldspraak te zeggen: wij hebben liever een strijkorkest waarin bassisten optimaal zijn opgeleid in het bespelen van de bas en violisten in het bespelen van de viool, dan een strijkorkest waarin beiden in de ene helft van hun opleiding de bas hebben leren bespelen en de andere helft de viool.

Maakt de pabo-differentiatie leerkrachten minder inzetbaar?

Gezien het voorgaande is het antwoord hierop: ja, maar niet principieel. Immers, een 'Jong Kind'-leerkracht weet vanuit het eerste gemeenschappelijke studiejaar wel wat van het oudere kind en omgekeerd en kan in een noodgeval dus eens invallen. Beiden weten theoretisch en praktisch echter te weinig van ander-kind-onderwijs om dat stelselmatig te kunnen geven.

Bekeken vanuit de psychologische ontwikkeling van het kind gaat het argument van de PO-Raad dat leraren elkaars klassen moeten kunnen opvangen, dus niet op. Zie ook wat we hierboven over klank- en vormonderwijs aan kleuters en leesonderwijs aan jonge schoolkinderen hebben geschreven.

In één opzicht dient er volgens ons brede inzetbaarheid te blijven, namelijk voor groep 3. Wat ons betreft geeft de 'Jong Kind'-bevoegdheid recht om in de groepen 1-3 les te geven en de 'Ouder Kind'-bevoegdheid om dat in de groepen 3-8 te doen. Alle afgestudeerden mogen dus stelselmatig lesgeven in groep 3.

Voor de zeven andere groepen is het hetzelfde als met een strijkorkest: menig altviolist zal de vioolpartij, als de nood aan de deur klopt, mee kunnen spelen en omgekeerd, maar beiden zullen dat niet stelselmatig moeten en kunnen doen.

Aan de verminderde inzetbaarheid is echter wel wat te doen. Dat hebben we rond 2018 ook diverse keren naar voren gebracht, namelijk: stel alle leerkrachten op riant wijze in staat om de andere bevoegdheid alsnog te halen. Dat zal eenieders motivatie verhogen:

- wie alleen 'Jong Kind'-leerkracht wil zijn, moet niet tegen zijn/haar zin in de groepen 4-8 lesgeven;
- wie alleen 'Ouder Kind'-leerkracht wil zijn, moet niet tegen zijn/haar zin in de groepen 1-2 lesgeven;
- wie 'Jong Kind'- én 'Ouder Kind'-leerkracht wil zijn, zal graag geregeld voor elk van de groepen 1-8 staan.

Pabo-differentiatie en lerarentekort & onderwijscrisis

Hoe draagt de pabo-differentiatie bij aan het terugdringen van het lerarentekort en dus aan het oplossen van de onderwijscrisis? Op twee manieren. Beide hebben alles met de psychologische ontwikkeling van het kind te maken.

De eerste is dat (aankomende) pabostudenten optimaal hun hart kunnen volgen en optimaal hun capaciteiten kunnen ontwikkelen en inzetten:

- Wie graag met jonge kinderen wil werken en niet goed is in rekenen (of in enig ander vak dat vooral in de bovenbouw de diepte in gaat), zal met plezier het 'Jong Kind'-diploma willen halen. Vooralsnog zullen dat vooral meisjes zijn.
- Wie graag met oudere kinderen wil werken en niet veel plezier beleeft aan knippen, plakken, rijmen, hakken en zo meer, zal met plezier het 'Ouder Kind'-diploma willen halen. Vooralsnog zullen dat vooral jongens zijn.
- En wie met alle kinderen tussen 4 en 12/13 wil werken en aan de activiteiten van alle groepen 1-8 plezier beleeft, zal graag eerst het ene diploma halen en daarna, terwijl hij/zij al les geeft, het andere.

Kortom, in de WSK-differentiatie komen er optimaal gemotiveerde studenten en leerkrachten. Dat zal – indien er op salarisgebied, administratie en dergelijke ook goed beleid is – het lerarentekort zeker terug gaan dringen.

De tweede manier is dat nu te veel leerkrachten, vooral in de groepen 1-3, les moeten geven in leerstof waar de kinderen evident nog niet aan toe zijn: letterkennis, leesles en dergelijke voor kinderen die in psychologisch opzicht nog geen jong schoolkind zijn. Dit demotiveert niet alleen de kinderen, maar ook de leerkrachten. Wie geeft nu graag ergens

les in, waarvan hij/zij nu al weet dat het binnenkort weer eens allemaal uitgelegd en voorgedaan zal moeten worden omdat het niet beklijft? Dit werkt in de hand dat leerkrachten te vaak opgebrand of overspannen thuis zitten en uiteindelijk vroegtijdig het onderwijs verlaten. De pabo-differentiatie zal dit voorkomen en zal dus het lerarentekort minder snel laten oplopen dan nu het geval is.